

مطالعه تطبیقی حق وثیقه بر مال فکری در قانون نمونه معاملات با حق وثیقه آنسیترال و حقوق ایران

تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۰۵/۱۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۰۴

سعید حبیبی^۱

حسین حمدی^۲

چکیده

در قانون نمونه معاملات با حق وثیقه ۲۰۱۶ آنسیترال امکان ایجاد حق وثیقه بر مال فکری وجود دارد. مال فکری در این قانون مترادف با حقوق مالی دارنده مال فکری بوده، شامل حق بهره برداری دارنده از مال فکری، حق منع استفاده غیرمجاز از مال فکری، حق مطالبه خسارت بابت استفاده غیرمجاز از مال فکری، حق ثبت و حق تجدید ثبت مال فکری، حق اعطای اجازه بهره برداری از مال فکری به اشخاص ثالث، حق اعطای اجازه انتشار مال فکری، و حق وصول حق الامتیاز استفاده از مال فکری است. حق وثیقه به سبب قرارداد وثیقه ایجاد می‌شود. در اثر حق وثیقه دارنده مال فکری حقوق خود در مال فکری را برای تضمین یک تعهد ارائه می‌کند تا در صورت نقض تعهد، وثیقه‌گیر حق استفاده از حقوق وی را داشته، به نام دارنده مال فکری و برای خود بتواند از این حقوق به‌منظور جبران عدم ایفای تعهد استفاده کند. اگرچه تمامی حقوق دارنده مال فکری از دیدگاه قانون نمونه ارزش مالی دارد و قابل توثیق است، ولی این قانون برای دو نوع از حقوق که ارزش تجاری و اقتصادی دارند حکم داده است که شامل حق انتقال مال فکری به دیگری و حق اعطای اجازه بهره‌برداری از مال فکری به اشخاص ثالث می‌شود. در حقوق ایران روشی شبیه روش قانون نمونه آنسیترال برای توثیق اموال فکری وجود ندارد. به‌نظر می‌رسد می‌توان از قواعد قانون نمونه آنسیترال برای قانون‌گذاری در حقوق ایران استفاده کرد.

واژگان کلیدی: استیفا، تعهد مورد توثیق، حق مشروط، قرارداد وثیقه، نقض.

habiba@ut.ac.ir

st_d_hamdi@khu.ac.ir

۱. استاد دانشگاه تهران، ایران (نویسنده مسئول)

۲. دانشجوی دکتری حقوق خصوصی دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

مقدمه

کمیسیون حقوق تجارت بین‌الملل سازمان ملل متحد (انسیترال) دربارهٔ معاملات با حق وثیقه^۳ اسناد مختلفی تدوین نموده است. نخستین سند با نام «راهنمای قانون‌گذاری معاملات با حق وثیقهٔ انسیترال»^۴ در سال ۲۰۰۷ به تصویب رسید. دومین سند با نام «الحاقیهٔ راهنمای قانون‌گذاری معاملات با حق وثیقهٔ انسیترال دربارهٔ حق وثیقه در اموال فکری»^۵ در سال ۲۰۱۰ تصویب شد. سومین و مهم‌ترین سند با نام «قانون نمونهٔ معاملات با حق وثیقهٔ انسیترال»^۶ در سال ۲۰۱۶ بر اساس دیدگاه‌های موجود در دو سند قبلی به تصویب رسید.^۷ همچنین برای توضیح قانون نمونه سند دیگری با نام «راهنمای تصویب قانون نمونهٔ معاملات با حق وثیقهٔ انسیترال» در سال ۲۰۱۷^۸ مصوب شد. در قطعنامهٔ شمارهٔ ۷۱/۱۳۶ مجمع عمومی سازمان ملل متحد به تاریخ ۱۳ دسامبر ۲۰۱۶^۹ این‌گونه آمده است: «مجمع عمومی سازمان ملل متحد با رضایت خاطر نشان می‌سازد که این قانون نمونه بر اساس پیشنهادهای موجود در راهنمای قانون‌گذاری معاملات با حق وثیقهٔ انسیترال تدوین شده است. همچنین یادآوری می‌کند که در موقع لزوم می‌توان به الحاقیهٔ راهنمای قانون‌گذاری معاملات با حق وثیقهٔ انسیترال دربارهٔ حق وثیقه در اموال فکری برای اصلاح و نوسازی قوانین مرتبط با معاملات با حق وثیقه مراجعه نمود».

معامله با حق وثیقه در پانوش شمارهٔ ۱ ذیل مادهٔ ۱ قانون نمونهٔ انسیترال این‌گونه تعریف شده است: «معامله با حق وثیقه معامله‌ای است که موجب ایجاد حق وثیقه در مال

3. Secured Transactions

4. UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions (2007)

5. UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions Supplement on Security Rights in Intellectual Property (2010)

6. UNCITRAL Model Law on Secured Transactions (2016)

۷. در این پژوهش به‌جای عبارت راهنمای قانون‌گذاری معاملات با حق وثیقهٔ ۲۰۰۷ انسیترال از عبارت «راهنمای قانون‌گذاری ۲۰۰۷» و به‌جای عبارت الحاقیهٔ راهنمای قانون‌گذاری معاملات با حق وثیقهٔ ۲۰۱۰ انسیترال دربارهٔ حق وثیقه در اموال فکری از عبارت «الحاقیهٔ قانون‌گذاری ۲۰۱۰» و به‌جای عبارت قانون نمونهٔ معاملات با حق وثیقهٔ ۲۰۱۶ انسیترال از عبارت «قانون نمونهٔ انسیترال» و به‌جای راهنمای تصویب قانون نمونهٔ معاملات با حق وثیقهٔ انسیترال مصوب ۲۰۱۷ از عبارت «راهنمای تصویب ۲۰۱۷» استفاده می‌شود.

8. UNCITRAL Model Law on Secured Transactions Guide to Enactment (2017).

9. Resolution adopted by the General Assembly on 13 December 2016.

منقول می‌شود». در بند ۱ ماده ۱ این‌گونه آمده است: «این قانون درباره حق وثیقه در مال منقول اجرا می‌شود». مال منقول هر شیء باارزشی غیر از مال غیرمنقول است که تعلق به شخص یا اشخاص معینی داشته، قابلیت مبادله به‌منظور ارتقای اقتصاد و ثروت را دارد.^{۱۰}

مال منقول در قانون نمونه به دو نوع تقسیم شده است؛ مال محسوس یا مادی^{۱۱} و مال نامحسوس یا غیرمادی^{۱۲}. مال محسوس در زیرپاراگراف شماره ۳۸ ماده ۲ قانون نمونه این‌گونه تعریف شده است: «مال محسوس به معنای هر مال منقول محسوس است...».

مال نامحسوس و غیرمادی نیز در زیرپاراگراف ۱۶ ماده ۲ چنین تعریف شده است: «مال نامحسوس و غیرمادی به معنای هر مالی غیر از مال محسوس و مادی است». در راهنمای تصویب ۲۰۱۷، مصادیق مال نامحسوس شامل طلب پولی غیرمقید به تشریفات شکلی خاص یا حساب دریافتنی، حق درخواست اجرای تعهدات غیرپولی، اسناد تجاری الکترونیکی، حق مطالبه وجوه واریزی به حساب بانکی و همچنین هر مالی دانسته شده است که محسوس نیست.^{۱۳} در این راهنما سخنی از مال فکری^{۱۴} به‌میان نیامده است؛ درحالی که مال فکری مصداق بارز مال نامحسوس و غیرمادی است، چراکه آفریده ذهن^{۱۵} بوده، در خارج از ذهن انسان وجود محسوس قابل ادراکی ندارد^{۱۶}. البته در راهنمای قانون‌گذاری ۲۰۰۷ در توضیح اصطلاح مال نامحسوس از عبارت حقوق غیرمادی^{۱۷} استفاده شده است^{۱۸} که شامل اموال فکری هم می‌شود.^{۱۹}

10. Ting, Xu, & Jean, Allain, *Property and Human Rights in a Global Context*, (Oxford, Hart Publishing, 1st Ed, 2016), P. 5.

11. Tangible asset

12. Intangible asset

13. UNCITRAL, *UNCITRAL Model Law on Secured Transactions Guide to Enactment*, (Vienna: United Nations, 1st Ed, 2017), P. 19.

14. Intellectual Property

15. Products of the Mind

16. Jennifer, Davis, *Intellectual property law*, (Oxford: Oxford University Press, 4th Ed, 2014), P. 2.

17. Incorporable Rights

18. UNCITRAL, *UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions*, (New York: United Nations, 1st Ed, 2010), P. 10.

19. Philipp, Sandner, *The Valuation of Intangible Assets: An Exploration of Patent and Trademark Portfolios*, (Wiesbaden: Springer Gabler, 1st Ed, 2010), P. 2.

در بند ۳ ماده ۱ قانون نمونه این‌گونه آمده است: «علی‌رغم حکم کلی بند ۱، این قانون در موارد ذیل اجرا نمی‌شود...». سپس در قسمت ۲ این بند چنین مقرر شده است: «در حق وثیقه بر مال فکری تا جایی که این قانون با قوانین مرتبط با مال فکری کشور تصویب‌کننده قانون نمونه تعارض داشته باشد؛ یعنی اگر در قوانین مرتبط با مال فکری کشور تصویب‌کننده احکام دیگری تدوین نشده باشد، قانون نمونه درباره حق وثیقه بر مال فکری اجرا خواهد شد».^{۲۰}

مسئله پژوهش حاضر این است که ماهیت حق وثیقه بر مال فکری به‌عنوان مصداق مال نامحسوس و غیرمادی در قانون نمونه معاملات با حق وثیقه آنسیترال چیست؟ چگونه می‌توان مال فکری را به وثیقه گذاشت؟ پاسخ به این پرسش در حقوق ایران نیز راهگشا خواهد بود، زیرا در حقوق ایران از یک طرف حکم ماده ۷۷۴ قانون مدنی مبنی بر نهمی توثیق دین و منفعت وجود دارد و از طرف دیگر به استناد بند «د» ماده ۱۷ قانون برنامه پنجم توسعه کشور مصوب ۱۳۸۹، دستورالعمل سپرده‌گذاری و معامله اوراق بهادار مبتنی بر دارایی فکری در فرابورس ایران در سال ۱۳۹۲ به تصویب هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار رسیده که در این دستورالعمل سخنی درباره توثیق اموال فکری به‌میان نیامده است.

هدف پژوهش حاضر مطالعه چگونگی ایجاد و آثار حق وثیقه بر مال فکری در قانون نمونه آنسیترال است تا بتوان قواعد روشنی برای قانون‌گذاری در حقوق ایران ارائه نمود. نخست معنای حق وثیقه بر مال فکری در قانون نمونه به بحث گذارده می‌شود، سپس به قرارداد وثیقه به‌عنوان سبب ایجاد حق وثیقه در این قانون پرداخته می‌شود. بعد از آن، اثر قرارداد وثیقه بر مال فکری در این قانون مورد بحث قرار می‌گیرد و در بخش پایانی، وضعیت فعلی ایجاد حق وثیقه بر مال فکری در حقوق ایران بررسی خواهد شد.

۱. معنای حق وثیقه بر مال فکری در قانون نمونه آنسیترال

حق وثیقه^{۲۱} در زیرپاراگراف شماره ۳۷ ماده ۲ قانون نمونه آنسیترال این‌گونه تعریف شده

20. UNCITRAL, *UNCITRAL Model Law on Secured Transactions Guide to Enactment*, Ibid, P. 12.

21. Security Right

است: «حق مالی در یک مال منقول است که با تراضی طرفین برای تضمین یک تعهد پولی یا اجرای سایر تعهدات غیرپولی ایجاد می‌شود. اینکه طرفین این حق را حق وثیقه نام نهاده‌اند یا خیر تفاوتی ایجاد نمی‌کند. همچنین حق وثیقه صرف‌نظر از نوع مال موضوع حق وثیقه مورد توجه قرار می‌گیرد. موقعیت طرفین این حق و همچنین طبیعت تعهدی که با این حق مورد تضمین قرار گرفته است تأثیری در حق وثیقه ندارد». وقتی بر مال منقول حق وثیقه ایجاد می‌شود به حکم بند «الف» زیرپاراگراف ۱۱ ماده ۲ قانون نمونه از آن به مال موضوع حق وثیقه^{۲۲} تعبیر می‌شود. حق وثیقه از سوی وثیقه‌گذار به وثیقه‌گیر اعطا می‌شود. وثیقه‌گذار در زیرپاراگراف شماره ۱۵ ماده ۲ قانون نمونه این‌گونه تعریف شده است: «شخصی که برای تضمین یک تعهد مبادرت به ایجاد حق وثیقه می‌کند. تعهدی که مورد تضمین قرار می‌گیرد می‌تواند هم متعلق به خود شخص باشد و هم متعلق به شخص دیگر». وثیقه‌گیر در پاراگراف ۳۲ ماده ۲ این‌گونه تعریف شده است: «شخصی که یک حق وثیقه دارد». مقتضای ذات حق وثیقه، ایجاد یک حق معلق به نفع وثیقه‌گیر است. معلق علیه تعهد مورد توثیق است؛ یعنی حق وثیقه در طول تعهد مورد توثیق قرار می‌گیرد و به شرط نقض این تعهد، وثیقه‌گیر می‌تواند برای جبران نقض تعهد، حقوق وثیقه‌گذار در مال موضوع حق وثیقه را به فراخور نیاز خود مورد استفاده قرار داده، از محل عواید آن، منبع مالی برای جبران عدم ایفای تعهد فراهم کند. در صورت عدم نقض تعهد مورد توثیق، حق وثیقه از حالت بالقوه به حالت بالفعل تبدیل نخواهد شد^{۲۳}. حق وثیقه حقی تبعی است، وجود آن به تعهد مورد توثیق وابسته است و با سقوط این تعهد از بین خواهد رفت^{۲۴}. ماده ۷۲ قانون نمونه آنسیترال با عنوان «حقوق پسانقض»^{۲۵} به‌خوبی مقتضای ذات حق وثیقه را بازتاب داده است. بند اول این ماده چنین حکم کرده است: «پس از نقض، وثیقه‌گذار و وثیقه‌گیر مستحق می‌شوند تا:

الف: هر حقی را که ذیل این بخش مقرر شده است اجرا کنند.

22. Encumbered Asset

23. UNCITRAL, *UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions*, Ibid, P. 65

۲۴. مهدی، شهیدی، تشکیل قراردادهای تعهدات، (تهران: مجد، چ ۵، ۱۳۸۵)، ص ۹۸.

25. Post-default rights

ب: هر حق دیگری را که در قرارداد یا در قانون دیگری ذکر شده است اجرا نمایند به شرطی که این حقوق مخالف با قواعد این بخش نباشند». پاراگراف ۱۰ ماده ۲ قانون نمونه، نقض را این گونه تعریف کرده است: «نقض، به معنی قصور و عهدشکنی مدیون نسبت به پرداخت پول و یا اجرای یک تعهد غیرپولی دیگر است. این اصطلاح شامل هر اتفاق دیگری که مطابق توافق طرفین، موجب تحقق نقض می شود نیز می گردد».

آنسیترال، این حق وثیقه را حق وثیقه غیرتصرفی^{۲۶} نام نهاده است.^{۲۷} حق وثیقه غیرتصرفی در برابر حق وثیقه تصرفی^{۲۸} قرار می گیرد. حق وثیقه تصرفی همان روش سنتی ایجاد حق وثیقه است. در روش سنتی، حق وثیقه فقط بر مال محسوس و مادی که قابلیت قبض فیزیکی داشته باشد به وسیله رهن و گرو^{۲۹} قابل ایجاد است. شرط صحت حق وثیقه نیز قبض مال موضوع حق وثیقه به وسیله وثیقه گیر است.^{۳۰} در حق وثیقه غیرتصرفی مبنای انحصار حق وثیقه به رهن و گرو مورد تردید قرار می گیرد، زیرا انگیزه حق وثیقه چیزی جز ایجاد اطمینان برای ایفای تعهدات نیست، پس ضرورتی برای محدودیت آن به اموال محسوس و مادی وجود ندارد و می توان از اموال نامحسوس و غیرمادی مانند اموال فکری و مطالبات پولی نیز به عنوان مال موضوع حق وثیقه استفاده کرد.^{۳۱} ماهیت حق وثیقه ایجاد حق تبعی برای وثیقه گذار است تا حقوق وثیقه گذار در مال موضوع حق وثیقه را برای حفظ منافع خود مورد استفاده قرار داده، منبعی جایگزین برای جبران عدم ایفای تعهد ایجاد کند. این حقوق شامل حق مالکیت و حق بهره برداری از مال و حق اعطای اجازه بهره برداری از مال به دیگری است. در اموال مادی، قبض مال به عنوان مقدمه اجرای حق وثیقه و استفاده از این حقوق قلمداد می شود، زیرا بدون قبض مال نمی توان حق مالکیت و یا سایر حقوق را به دیگری انتقال داد و از عواید آن استفاده نمود.^{۳۲} درحالی که در اموال غیرمادی می توان

26. Non-Possessory Security Right

27. UNCITRAL, *UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions*, Ibid, P. 22

28. Possessory Security Right

29. Pledge

30. Raymond, Westbrook & Richard, *Security for Debt in Ancient Near Eastern Law*, (Boston: Brill Academic Publishers, 1st Ed, 2001), P. 127.

31. Hugh, Beale & Michael, Bridge & Louise, Gullifer & Eva, Lomnicka, *The Law of Security and Title-Based Financing*, (New York: Oxford University Press, 3rd Ed, 2012), P. 127.

۳۲. سعید، حبیب و هادی، شعبانی کندسری، «جستاری نقادانه پیرامون دلایل لزوم عینیت مورد رهن»، مطالعات فقه و حقوق اسلامی، ش ۱۲ (۱۳۹۴)، ص ۸۷.

بدون نیاز به قبض، این حقوق را به طریقی که در قانون تعیین می‌شود در راستای ایجاد منبع جایگزین برای جبران عدم ایفای تعهد مورد استفاده قرار داد. با این دیدگاه، می‌توان گشایش جدیدی در تعاملات اقتصادی ایجاد نمود و هزینه معاملات را کاهش داد.^{۳۳} با توجه به این دیدگاه، در مرحله ایجاد حق وثیقه، نیازی به قبض مال موضوع حق وثیقه در اموال مادی و غیرمادی نیست، بلکه قبض به‌عنوان مقدمه اجرای حق وثیقه آن هم فقط در اموال محسوس و مادی تلقی می‌شود.

یکی از مصادیق مال نامحسوس و غیرمادی، اموال فکری است. در قانون نمونه آنسیترال تعریفی از مال فکری به‌عمل نیامده است. در راهنمای قانون‌گذاری ۲۰۰۷، مال فکری بدون ارائه تعریف و فقط با شمارش اقسام آن این‌گونه مورد حکم قرار گرفته است: «مال فکری به معنای کپی رایت، علائم تجاری، اختراع، علائم خدمات، اسرار تجاری و طرح‌های صنعتی و هر مال دیگری است که مطابق قوانین داخلی دولت تصویب‌کننده و یا مطابق موافقت‌نامه‌های بین‌المللی که دولت تصویب‌کننده عضو آن است به‌عنوان مال فکری قلمداد می‌شود». در الحاقیه قانون‌گذاری ۲۰۱۰ به‌جای اصطلاح مال فکری از اصطلاح حقوق مالکیت فکری^{۳۴} استفاده شده است.

سازمان جهانی مالکیت فکری، حقوق مالکیت فکری را این‌گونه تعریف کرده است: «امتیازاتی است که به اشخاص برای آفریده‌های ذهنی ایشان اعطا می‌شود».^{۳۵} این حقوق ناشی از حق تسلیط آفریننده مال فکری بر آن است که حق هرگونه بهره‌برداری از این مال را به وی اعطا می‌کند.^{۳۶} الحاقیه قانون‌گذاری ۲۰۱۰ اقسام حقوق دارنده مال فکری را این‌گونه برشمرده است: حق انتقال مالکیت مال فکری به دیگری، حق بهره‌برداری دارنده مال فکری از مال خود، حق منع استفاده غیرمجاز از مال فکری، حق تعقیب نقض و مطالبه خسارت بابت استفاده غیرمجاز از مال فکری، حق ثبت و تجدید ثبت مال فکری، حق

۳۳. محمود، باقری و محمود، جعفری چالستری، «تحلیل اقتصادی رهن اموال فکری»، تحقیقات حقوقی، ش ۶۲ (۱۳۹۲)، ص ۴۰۲.

34. Intellectual Property Rights

35. Aram, Sinnreich, *The Essential Guide to Intellectual Property*, (New Haven: Yale University Press, 1st Ed, 2019), P. 80

36. Carlos, Correa & Xavier, Seuba, *Intellectual Property and Development-Understanding the Interfaces*, (Singapore: Springer Nature Pte Ltd, 1st Ed, 2019), P. 17.

اعطای اجازه بهره‌برداری از مال فکری به اشخاص ثالث، حق اعطای اجازه انتشار مال فکری، حق وصول حق امتیاز استفاده از مال فکری. این الحاقیه زیربنای قانون نمونه آنسیترال بوده است. از این دیدگاه، توجهی به خود مال فکری نمی‌شود، بلکه فقط حقوق دارنده مال فکری^{۳۷} می‌تواند برای تضمین یک تعهد مورد استفاده قرار گیرد که به‌خوبی با فلسفه حق وثیقه غیرتصرفی هماهنگی دارد^{۳۸}.

در دیدگاه قانون نمونه آنسیترال، سه قسم از حقوق مالکیت فکری قابلیت قبول حق وثیقه را دارند؛ این حقوق عبارت‌اند از: حق انتقال مالکیت مال فکری به دیگری، حق اعطای اجازه بهره‌برداری از مال فکری به اشخاص ثالث، و حق اعطای اجازه انتشار مال فکری به اشخاص ثالث^{۳۹}. با توجه به پذیرش حق وثیقه غیرتصرفی در قانون نمونه آنسیترال، باید بر این عقیده بود که موضوع حق وثیقه بر مال فکری، ایجاد حق مقید به نفع وثیقه‌گیر بر حقوق پیش‌گفته است تا اگر تعهد مورد توثیق نقض شد، وثیقه‌گیر بتواند با انتقال مالکیت مال فکری به دیگری و یا اعطای اجازه بهره‌برداری از این مال به اشخاص ثالث، از محل عواید حاصله حق خود را استیفا نماید^{۴۰}.

۲. قرارداد وثیقه کتبی به‌عنوان سبب ایجاد حق وثیقه در قانون نمونه آنسیترال

در قانون نمونه آنسیترال حق وثیقه با قرارداد وثیقه ایجاد می‌شود. ماده ۶ قانون نمونه با این عنوان شروع شده است: «ایجاد حق وثیقه و ضروریات قرارداد وثیقه»^{۴۱}.

قرارداد وثیقه در زیرپاراگراف ۳۶ ماده ۲ این‌گونه تعریف شده است: «قرارداد وثیقه توافقی بین وثیقه‌گذار و وثیقه‌گیر است که موجب ایجاد حق وثیقه می‌شود. کاربرد یا عدم کاربرد نام قرارداد وثیقه اثری در انعقاد توافق ندارد».

37. Intellectual Property Owner

38. UNCITRAL, *UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions Supplement on Security Rights in Intellectual Property*, (New York: United Nations, 1st Ed, 2011), P. 10.

39. Ibid. P. 43.

40. Eva-Maria, Kieninger, *Security Rights in Movable Property in European Private Law*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1st Ed, 2004), P. 66.

41. Creation of a security right and requirements for a security agreement.

بند ۳ ماده ۶ قانون نمونه که به بیان شرایط قرارداد وثیقه می‌پردازد این‌گونه حکم داده است: «به‌جز استثنای مندرج در بند ۴ این ماده، قرارداد وثیقه باید در یک نوشته منعقد شود و یا با یک نوشته به‌اثبات برسد و در هر حال این نوشته باید به امضای وثیقه‌گذار رسیده باشد و:

الف) وثیقه‌گذار و وثیقه‌گیر را تعیین کند.

ب) تعهد مورد توثیق را مطابق ماده ۹ این قانون توصیف کند.

ج) مال موضوع حق وثیقه را مطابق ماده ۹ این قانون توصیف کند.

د) حداکثر مبلغی که می‌توان تا سقف آن قرارداد وثیقه را اجرا نمود بیان کند.»

بند ۴ ماده ۶ که در بند ۳ از آن به‌عنوان استثنا نام برده شده است، این‌گونه می‌گوید: «قرارداد وثیقه در صورتی که مال موضوع حق وثیقه در تصرف وثیقه‌گیر باشد، می‌تواند به‌طور شفاهی منعقد شود.»

از آنجایی که مال فکری مصداق مال نامحسوس است، بنابراین نمی‌توان از بند ۴ ماده ۶ برای انعقاد قرارداد شفاهی استفاده کرد و به همین دلیل قرارداد وثیقه مال فکری باید کتبی باشد. به‌طور کلی در معاملات با حق وثیقه نسبت به اموال نامحسوس، به دلیل اینکه باید سازوکار مشخصی برای استنادپذیری حق وثیقه در برابر اشخاص ثالث طی شود، قرارداد وثیقه باید به‌طور کتبی منعقد شود.^{۴۲}

در بند ۳ ماده ۶ از شرط کتبی بودن قرارداد وثیقه با دو اصطلاح متفاوت که هر یک آثار متفاوتی دارند سخن به‌میان آمده است.

اصطلاح نوشته به دلیل بدهت معنا تعریف نشده، ولی در زیرپاراگراف شماره ۳۳ ماده ۲ قانون نمونه این‌گونه معنای نوشته به نوشته الکترونیکی گسترش یافته است: «نوشته شامل ارتباطات الکترونیکی هم می‌شود به‌شرطی که اطلاعات موجود در آن طوری ذخیره شده باشد که در مراجعات بعدی قابل دسترسی باشد.»

42. Nancy, Kubasek & Linda, Barkacs & Lucien, Dhooge & Daniel, Herron & M. Neil Browne, *Dynamic business law*, (New York: McGraw-Hill Education, 4th Ed, 2017), P. 574.

در بند ۳ ماده ۶ قانون نمونه درباره نقش نوشته کتبی از دو اصطلاح متفاوت که هر یک در گروه گنجانده شده سخن به میان آمده است. یکی از اصطلاحات عبارت است از: [منعقد شود در یا منعقدشده در]^{۴۳} و دیگری عبارت است از: [گواهی شده با یا به اثبات رسیده به وسیله]^{۴۴}. در پاورقی شماره ۵ ذیل این ماده در قانون نمونه گفته شده است که هر کشوری اختیار دارد تا یکی از این دو مورد را با توجه به سیستم حقوقی خود انتخاب کند. این تفاوت و تصریح به حق انتخاب کشور تصویب کننده قانون نمونه مبنی بر انتخاب هر یک از این اصطلاحات، بیانگر تفاوت آنها در آثار است. در راهنمای تصویب ۲۰۱۷ عبارت «منعقد شود در یا منعقدشده در» به معنای نقش نوشته در ثبوت و انعقاد قرارداد و عبارت «گواهی شده با یا به اثبات رسیده به وسیله» به معنای نقش نوشته در اثبات قرارداد قلمداد شده است.^{۴۵}

در این قانون، شرایط خاصی برای انعقاد قرارداد وثیقه نسبت به حقوق مربوط به اموال فکری پیش بینی نشده و بنابراین حکم ماده ۶ درباره حق وثیقه بر مال فکری نیز جاری است.

مطابق بند ۲ ماده ۶ قانون نمونه می توان حتی نسبت به مال فکری آینده نیز حق وثیقه ایجاد نمود. این بند مقرر می دارد: «ممکن است قرارداد وثیقه برای فراهم نمودن زمینه ایجاد حق وثیقه بر روی یک مال آینده منعقد شود. در این صورت، زمینه ایجاد حق وثیقه فراهم شده، خود حق وثیقه فقط زمانی ایجاد می شود که وثیقه گذار حقوق مالکانه را در آن مال تحصیل کند و یا اختیار و توانایی ایجاد حق وثیقه بر آن را به دست آورد».

در زیرپاراگراف شماره ۱۴ ماده ۲ قانون نمونه در تعریف مال آینده^{۴۶} چنین آمده است: «مال آینده به معنای مال منقولی است که در هنگام انعقاد قرارداد وثیقه موجود نیست و یا اگر هم موجود است وثیقه گذار حق یا اختیار ایجاد حق وثیقه بر آن را ندارد».

درباره توصیف وثیقه گذار و وثیقه گیر و همچنین توصیف تعهد مورد توثیق در قرارداد

43. Concluded in

44. Evidenced by

45. UNCITRAL, *UNCITRAL Model Law on Secured Transactions Guide to Enactment*, Ibid, P. 32.

46. Future Asset

وثیقه اشکال چندانی ایجاد نمی‌شود. ولی دربارهٔ توصیف مال فکری به‌عنوان مال موضوع حق وثیقه و همچنین تعیین حداکثر مبلغی که قابلیت اجرای حق وثیقه تا سقف آن وجود دارد باید تأمل بیشتری نمود. در قسمت ۳ بند ۳ مادهٔ ۶ قانون نمونه از توصیف مال موضوع حق وثیقه مطابق مادهٔ ۹ این قانون سخن به‌میان آمده است.

در بند ۱ مادهٔ ۹ قانون نمونه چنین آمده است: «مال موضوع حق وثیقه باید با روش معقولی در قرارداد وثیقه توصیف شود به‌طوری که قابلیت تعیین و تشخیص را دارا باشد». اما بند ۲ مادهٔ ۹ برخلاف بند ۱ عمل نموده و چنین مقرر داشته است: «توصیف مال موضوع حق وثیقه به‌نحوی که شامل همهٔ اموال منقول وثیقه‌گذار شود و یا اینکه یک نوع از اموال وثیقه‌گذار به‌طور عام و کلی را دربر بگیرد، استاندارد مندرج در بند ۱ این ماده را تأمین می‌کند». به‌عبارت دیگر در بند ۲ نه‌تنها اجازهٔ ایجاد حق وثیقه بر تمام اموال وثیقه‌گذار داده شده، بلکه اجازهٔ تعیین یک نوع عام از اموال برای حق وثیقه اعطا شده است که با حکم بند ۱ تعارض دارد و در نتیجه، توصیف عام و کلی در کنار توصیف خاص و جزئی نیز پذیرفته شده است.

توصیف جزئی و خاص منوط به تعیین نوع مال فکری و همچنین حقوق دارندهٔ مال فکری است، اما اگر از روش توصیف عام و کلی استفاده شود نیازی به تصریح به مصداق مال فکری و حقوق دارنده نیست و می‌توان از عباراتی همچون حقوق دارنده در هر نوع مال فکری، استفاده کرد.^{۴۷}

بند ۶ مادهٔ ۶ قانون نمونه یکی از محتویات قرارداد وثیقه را این‌گونه مورد حکم قرار داده است: «تصریح به حداکثر مبلغی که تا سقف آن حق وثیقه اجرا خواهد شد». این حکم فقط در تعهدات پولی قابل اجراست. به این نکته این‌گونه در پانویس شمارهٔ ۶ ذیل مادهٔ ۶ قانون نمونه تصریح شده است: «کشوری که قانون نمونه را مورد تصویب قرار می‌دهد می‌تواند حداکثر تعهد پولی را که طی آن سقف اجرای حق وثیقه تعیین می‌شود مورد حکم قرار دهد. این امر به تسهیل أخذ وام از سایر وام‌دهندگان کمک خواهد کرد».

47. UNCITRAL, *UNCITRAL Model Law on Secured Transactions Guide to Enactment*, Ibid, P. 39.

تعیین سقف برای اجرای حق وثیقه برای حفظ منافع وثیقه‌گذار صورت می‌گیرد، زیرا در این صورت، وثیقه‌گذار تعهدی به پرداخت بیش از این سقف ندارد. برای این منظور در هر قرارداد وثیقه باید ارزش مال موضوع حق وثیقه تعیین شود. ارزش‌گذاری مال فکری دشواری بیشتری نسبت به سایر اموال دارد، زیرا باید قابلیت انتشار مال فکری و قابلیت تحصیل درآمد اقتصادی از این مال روشن شود. برای مثال، وقتی اختراعی ثبت می‌شود باید عملکرد تجاری آن مورد بررسی قرار گیرد. بعد از اینکه قابلیت تجاری‌سازی مال فکری روشن شد باید میزان درآمدی که از این مال تحصیل می‌شود مورد تخمین قرار گیرد. چون یک فرمول پذیرفته‌شده جهانی وجود ندارد، نمی‌توان معیار عینی برای تخمین درآمد مال فکری به دست داد؛ به همین دلیل امروزه نهادهای مستقل ارزش‌گذاری این وظیفه را برعهده گرفته، بر مبنای روش‌های موردنظر خود مبادرت به ارزش‌گذاری مال فکری می‌نمایند.^{۴۸}

۳. آثار قرارداد وثیقه بر مال فکری در قانون نمونه آنسیترال

آثار قرارداد وثیقه قبل از نقض تعهد مورد توثیق و بعد از نقض این تعهد متفاوت است. قبل از نقض تعهد، فقط یک حق بالقوه وجود دارد که کمال و فعلیت آن منوط به نقض تعهد خواهد بود. بعد از نقض تعهد، یک حق فعلیت‌یافته برای وثیقه‌گیر وجود دارد که می‌تواند به استناد آن، به کاربرد حقوق دارنده مال فکری برای استیفای حق خود از محل عواید حاصل از آن مبادرت نماید.

۳.۱. آثار قبل از نقض تعهد مورد توثیق

قبل از نقض تعهد مورد توثیق، حقوق دارنده مال فکری موضوع حق وثیقه باید حفظ شود. این امر برای اجرای حق وثیقه بعد از نقض تعهد ضروری است. همچنین حق وثیقه باید در برابر اشخاص ثالث قابل استناد شود، زیرا در قانون نمونه آنسیترال، قرارداد وثیقه در برابر سایر اشخاص ثالث قابل استناد نخواهد بود؛ مگر اینکه روش قانون نمونه برای

48. Andrea, Tosato, "Security interests over intellectual property", Journal of Intellectual Property Law & Practice, Vol. 6 (2011), P. 98.

استنادپذیری حق وثیقه در برابر اشخاص ثالث اجرا شود. این اثر موجب ایجاد اختیار برای طرفین قرارداد جهت استنادپذیر نمودن حق وثیقه در برابر اشخاص ثالث می‌شود، زیرا طرفین تکلیفی برای استنادپذیر نمودن حق وثیقه در برابر سایر اشخاص ثالث ندارند، ولی برای حفظ حقوق وثیقه‌گیر راهی جز انجام این تکلیف نیست.

۳.۱.۱. تکلیف بر حفظ مال فکری موضوع حق وثیقه

در ماده ۶۰ قانون نمونه آنسیترال با عنوان «حق وثیقه‌گیر برای حفظ مال فکری موضوع حق وثیقه»^{۴۹} چنین آمده است: «با توجه به توافقات منعده بین وثیقه‌گذار و وثیقه‌گیر، این حق برای وثیقه‌گیر وجود دارد تا مراحل لازم برای حفظ و نگهداری مال فکری موضوع حق وثیقه را طی کند». در این قانون، مفهوم حفظ و نگهداری روشن نیست. با توجه به توافقات فی‌مابین، وثیقه‌گیر برای حفظ مال فکری موضوع حق وثیقه دارای همان حقوقی خواهد بود که دارنده حقوق موجود در مال فکری داراست که برای مثال می‌توان حق تجدید ثبت و حق تعقیب نقض را مثال زد. این حق به این دلیل برای وثیقه‌گیر اجرا می‌شود که اگر وثیقه‌گذار در حفظ حقوق خود در مال فکری کوتاهی کند، ارزش مال فکری موضوع حق وثیقه در معرض کاهش قرار خواهد گرفت و این امر می‌تواند اثر منفی بر مال فکری به‌عنوان یک تضمین مناسب برای اعتبار و وام داشته باشد.^{۵۰}

۳.۱.۲. ثبت حق وثیقه برای استناد در برابر اشخاص ثالث

اصل بر این است که قرارداد وثیقه به‌محض انعقاد در برابر اشخاص ثالث قابل استناد نیست، زیرا حفظ حقوق اشخاص ثالث به دلیل پرهیز از امکان تحمیل ضرر به ایشان بر منافع طرفین قرارداد حاکم است. بهترین سازوکار این است که حق وثیقه در یک نهاد عمومی صالح به ثبت برسد تا امکان آگاهی اشخاص ثالث از حق وثیقه میسر شود، چراکه از این طریق یک معیار عینی و ملموس برای احراز وجود حق وثیقه بر مال فکری ایجاد

49. Right of the secured creditor to preserve encumbered intellectual property.

50. William J. Murphy, "Proposal for a Centralized and Integrated and Integrated Registered Registry for Security Interests in Intellectual Property", *The Journal of Law and Technology*, Vol. 41 (2002), P. 298.

می‌شود و خطر وجود حق وثیقه مخفی نیز از بین می‌رود.^{۵۱} بند نخست ماده ۱۸ قانون نمونه این‌گونه از روش ثبت حق وثیقه برای استنادپذیری آن در برابر اشخاص ثالث استفاده کرده است: «حق وثیقه در یک مال موضوع حق وثیقه در برابر اشخاص ثالث نافذ است، اگر یک اطلاعیه در خصوص حق وثیقه در مرجع ثبت قانونی به ثبت رسیده باشد». در فصل چهارم قانون نمونه با نام «نظام ثبت»^{۵۲}، احکام مربوط به ثبت اطلاعیه مربوط به حق وثیقه ذکر شده است. ماده ۲۸ قانون نمونه که نخستین حکم در فصل چهارم است چنین مقرر داشته است: «ثبت با این هدف تشکیل می‌شود تا اثر واقعی بر شرایط مندرج در این قانون را در خصوص ثبت اطلاعیه مربوط به حق وثیقه تضمین کند». در این فصل قواعد تکمیلی با عنوان «قواعد نمونه ثبت»^{۵۳} وجود دارد که روش ثبت حق وثیقه را تعیین کرده است. در ماده ۱ این قواعد نمونه به ارائه تعریف‌های موردنیاز مبادرت شده است. در زیرپاراگراف شماره ۹ ماده ۱ این قواعد این‌گونه به تعریف عمل ثبت به معنای مصدری یعنی ثبت نمودن پرداخته شده است: «ثبت به معنای ورود اطلاعات دربردارنده یک اطلاعیه در دفتر یا بایگانی ثبت است». دفتر یا بایگانی ثبت نیز در زیرپاراگراف شماره ۱۲ ماده ۱ این قواعد نمونه این‌گونه تعریف شده است: «بایگانی ثبت به معنای اطلاعاتی مربوط به تمامی اطلاعیه‌های ثبت شده و ذخیره شده از سوی نهاد ثبت است. بایگانی ثبت شامل دو قسمت می‌شود؛ یکی مربوط به دسترسی عمومی است که بایگانی ثبت عمومی نیز نامیده می‌شود و دیگری دربردارنده موارد حذف شده از بایگانی ثبت عمومی است که در این قسمت آرشیو می‌شوند که آرشیو ثبت نیز نامیده می‌شود». نهاد ثبت نیز در زیرپاراگراف شماره ۱۱ ماده ۱ این قواعد این‌گونه تعریف شده است: «ثبت به معنای نهادی است که مطابق ماده ۲۸ این قانون تشکیل شده است». در زیرپاراگراف شماره ۸ ماده ۱، ثبت‌کننده چنین تعریف شده است: «ثبت‌کننده شخصی است که یک اطلاعیه را به ثبت تقدیم می‌کند». اطلاعیه در زیرپاراگراف شماره ۶ ماده ۱ این قواعد این‌گونه تعریف شده است: «اطلاعیه به معنای اطلاعیه اولیه و اطلاعیه اصلاحی و همچنین اطلاعیه ابطال و لغو است». اطلاعیه اولیه در زیرپاراگراف شماره ۵

51. World Bank Group, *Secured-Transactions-Collateral-Registries-and-Movable-Asset-Based-Financing*, (Washington, WORLD BANK Publishing, 1nd Ed, 2019), P. 72.

52. The registry system

53. Model Registry Provisions

ماده ۱ این گونه تعریف شده است: «اطلاعیه اولیه به معنای اطلاعیه ارائه شده به نهاد ثبت در فرم توضیحی ثبت است که بر اساس آن استنادپذیری به حق وثیقه در برابر اشخاص ثالث حاصل می شود». اطلاعیه اصلاحی در زیرپاراگراف شماره ۲ ماده ۱ این گونه تعریف شده است: «اطلاعیه اصلاحی به معنای اطلاعیه ارائه شده به نهاد ثبت در فرم توضیحی ثبت است که شامل اطلاعات اصلاح شده در خصوص اطلاعیه ثبت شده است». اطلاعیه لغو یا ابطال نیز در زیر پاراگراف شماره ۳ ماده ۱ این گونه تعریف شده است: «اطلاعیه لغو یا ابطال به معنای اطلاعیه ارائه شده به ثبت در فرم توضیحی ثبت است که اثر ثبت تمام اطلاعیه های ثبت شده را لغو و ابطال می کند».

در ماده ۸ این قواعد با نام «شرایط لازم برای اطلاعیه اولیه» این گونه ذکر شده است: «اطلاعیه اولیه باید شامل اطلاعات زیر باشد:

- الف: هویت و نشانی وثیقه گذار مطابق با ماده ۹ این قواعد.
- ب: هویت و نشانی وثیقه گیر یا نماینده او مطابق ماده ۱۰ این قواعد
- ج: توصیف مال موضوع حق وثیقه مطابق ماده ۱۱ این قواعد
- د: مدت زمان استناد و اثرگذاری ثبت مطابق ماده ۱۴ این قواعد
- ه: تعیین حداکثر مبلغی که تا سقف آن حق وثیقه قابل اجرا است».

در واقع، با ثبت حق وثیقه نوعی فرض قانونی بر اطلاع اشخاص ثالث از آن ایجاد می شود که می توانند برای کسب اطلاعات دقیق به سامانه ثبت مراجعه کنند. تفاوتی بین اینکه وثیقه گذار یا وثیقه گیر اطلاعیه اولیه را ثبت کنند وجود ندارد، ولی مطابق بند ۱ ماده ۲ این قواعد، در هر حال، تأیید وثیقه گذار ضرورت دارد. این بند چنین مقرر داشته است: «ثبت اطلاعیه اولیه در خصوص حق وثیقه در یک مال موضوع حق وثیقه غیرمعتبر است مگر اینکه به طور کتبی به تأیید وثیقه گذار رسیده باشد». بند ۲ این ماده نیز در مورد اطلاعیه اصلاحی همان حکم بند ۱ را به این شرح تکرار نموده است: «ثبت اطلاعیه اصلاحی که اموال موضوع حق وثیقه را اضافه می کند یا سقف حداکثری مبلغی را که قبلاً قابلیت توثیق

داشت بالا می‌برد یا زمان اثرگذاری ثبت اطلاعاتیه در برابر اشخاص ثالث را افزایش می‌دهد، غیرمعتبر است مگر اینکه به تأیید کتبی وثیقه‌گذار رسیده باشد». بین ثبت اطلاعاتیه و مدت زمانی که این ثبت در برابر اشخاص ثالث اعتبار دارد، ملازمه‌ای وجود ندارد و در هر حال باید مدت زمان اعتبار مشخص شود؛ در غیر این صورت، نمی‌توان زمان ایفای تعهدات وثیقه‌گذار و انقضای حق وثیقه را تعیین نمود. ماده ۲۲ قانون نمونه از این دیدگاه پیروی کرده و با عنوان «مرور زمان استنادپذیری در برابر اشخاص ثالث»^{۵۴} چنین مقرر داشته است: «اگر استنادپذیری در برابر شخص ثالث راجع به یک حق وثیقه منقضی شود، این استنادپذیری ممکن است دوباره برقرار شود، اما حق وثیقه فقط از زمانی که دوباره اعتبار آن برقرار شده، در برابر اشخاص ثالث قابل استناد است».

ثبت اطلاعاتیه در نهاد ثبت به معنای وجود واقعی حق وثیقه و انعقاد یک قرارداد واقعی وثیقه بر طلب پولی نیست. ثبت فقط اعلام می‌کند که ممکن است وثیقه‌گیر یک حق وثیقه را در اموال توصیف‌شده در اطلاعاتیه، دارا باشد. ماده ۱۳ قانون نمونه به زمان اثرگذاری ثبت پرداخته است. بند ۱ این ماده چنین مقرر داشته است: «ثبت اطلاعاتیه اولیه یا اطلاعاتیه اصلاحی از تاریخ و ساعتی اثرگذار است که اطلاعات مربوط به اطلاعاتیه وارد دفتر یا بایگانی ثبت می‌شود و بر اساس آن برای جستجوگران در بایگانی ثبت عمومی قابل دسترسی است».

مهم‌ترین اثری که قانون نمونه بر ثبت قرارداد وثیقه بار نموده، این است که در صورت وجود طلبکاران متعدد، حق تقدم آن‌ها نسبت به مال موضوع حق وثیقه، به استناد ثبت حق وثیقه تعیین تکلیف می‌شود. بند نخست ماده ۲۹ قانون نمونه مقرر داشته است: «در مورد حقوق وثیقه که با ثبت یک اطلاعاتیه در سیستم ثبت در برابر اشخاص ثالث نافذ شده است، حق تقدم با توجه به ترتیب ثبت مشخص می‌شود، بدون اینکه به تاریخ ایجاد هر یک از حقوق وثیقه توجه شود...». تکلیف به ثبت حق وثیقه از تکالیف وثیقه‌گذار و وثیقه‌گیر است. در متن قانون نمونه، قواعد تکمیلی با عنوان «قواعد نمونه ثبت»^{۵۵} وجود دارد که روش ثبت حق وثیقه را تعیین کرده است. در این قواعد، ثبت اطلاعاتیه اولیه و همچنین ثبت اطلاعاتیه

54. Lapses in third-party effectiveness

55. Model Registry Provisions

اصلاحی، بدون تأیید کتبی وثیقه‌گذار فاقد اثر اعلام شده است. بند ۱ ماده ۲ این قواعد در مورد ثبت اطلاعاتی اولیه چنین مقرر داشته است: «ثبت اطلاعاتی اولیه در ارتباط با حق وثیقه در یک مال موضوع حق وثیقه غیرمعتبر است مگر اینکه به‌طور کتبی به تأیید وثیقه‌گذار رسیده باشد». بند دوم این ماده نیز در مورد اطلاعاتی اصلاحی همان حکم بند نخست را به این شرح تکرار نموده است: «ثبت یک اطلاعاتی اصلاحی که اموال موضوع حق وثیقه را اضافه می‌کند یا سقف حداکثری مبلغی را که قبلاً قابلیت توثیق داشت بالا می‌برد یا زمان اثرگذاری ثبت اطلاعاتی در برابر اشخاص ثالث را افزایش می‌دهد، غیرمعتبر است مگر اینکه به تأیید کتبی وثیقه‌گذار رسیده باشد». چون، وثیقه‌گذار مالک اصلی مال فکری است، پس ضرورت دارد که وی توثیق این مال را تأیید نماید.^{۵۶}

اگر حق وثیقه در نهاد ثبت عمومی به ثبت برسد در برابر اشخاص ثالث قابل استناد است. در بند نخست ماده ۳۴ قانون نمونه چنین آمده است: «اگر یک مال موضوع حق وثیقه فکری فروخته شود یا به طریق دیگری به شخص دیگری منتقل گردد یا با قرارداد اجازه بهره‌برداری به شخص ثالثی اجازه بهره‌برداری داده شود درحالی که حق وثیقه در آن مال مطابق قواعد این قانون در برابر اشخاص ثالث قابل استناد است، کسی که اجازه بهره‌برداری را اخذ کرده است آن حق را با قید اینکه حق وثیقه در آن مال وجود دارد تحصیل می‌کند مگر در مواردی که در این ماده حکم دیگری تعیین شده باشد». استثنای این حکم در بند ۶ ماده ۳۴ قانون نمونه چنین آمده است: «اگر یک قرارداد اجازه بهره‌برداری درباره یک مال موضوع حق وثیقه فکری منعقد شود که این قرارداد با توجه به عرف متعارف در زمینه تجاری قابل تفسیر باشد حق اجازه‌گیرنده با حق وثیقه تحت تأثیر قرار نخواهد گرفت به شرطی که در هنگام انعقاد قرارداد اجازه بهره‌برداری، اجازه‌گیرنده علم واقعی بر اینکه در حال نقض حقوق وثیقه‌گیر است نداشته باشد». حکم این ماده مبتنی بر رعایت حسن‌نیت است. رعایت حسن‌نیت^{۵۷} به‌عنوان یک اصل مهم در ماده ۴ قانون نمونه با عنوان «استانداردهای عمومی رفتار»^{۵۸}، این‌گونه مورد تصریح قرار گرفته است: «هر شخصی باید

56. Janet M, Tavakoli, *Structured Finance and Collateralized Debt Obligations New Developments in Cash and Synthetic Securitization*, (New Jersey: John Wiley & Sons, Inc, 2nd Ed, 2008), P.

84.

57. Good Faith

58. General Standards of Conduct

حقوق و تعهدات خود را که در ذیل این قانون قرار می‌گیرد، با حسن‌نیت و روش معقول تجاری^{۵۹} اجرا نماید». پس وقتی حق وثیقه در برابر شخص باحسن‌نیت قابل استناد نیست به طریق اولی قرارداد منافی با حق وثیقه در ابتدا غیرنافذ و فاقد اثر نیست، بلکه قرارداد صحیح و نافذ است، اما وثیقه‌گیر می‌تواند برای اعمال حق خود آن را نادیده بگیرد که در این صورت قرارداد از اثر خواهد افتاد.

ثبت حق وثیقه معیاری برای تعیین تقدم حق وثیقه در میان سایر مدعیان حق در مال فکری به‌شمار می‌رود. در زیرپاراگراف شماره ۵ ماده ۲ قانون نمونه از این اشخاص به مدعی رقیب^{۶۰} تعبیر شده و در تعریف آن چنین آمده است: «مدعی رقیب به این معناست که یک طلبکار اعطاکننده یا هر شخص دیگری که در مال موضوع حق وثیقه حقی دارد ممکن است با طلبکار وثیقه‌ای در همان مال در حال رقابت باشد. این اصطلاحات شامل موارد زیر می‌شود:

الف: طلبکار وثیقه‌ای، کسی است که از همان اعطاکننده در همان مال موضوع حق وثیقه یک حق وثیقه تحصیل کرده باشد.

ب: طلبکار دیگر همان اعطاکننده است که حقی در همان مال موضوع حق وثیقه دارد.

ج: مدیر تصفیه در دادرسی و فرایند مربوط به ورشکستگی اعطاکننده

د: خریدار یا هر انتقال‌گیرنده دیگر، مستأجر و یا صاحب حق استفاده در همان اموال موضوع حق وثیقه».

اثرگذاری ثبت حق وثیقه در فرایند تصفیه ورشکستگی از نوآوری‌های قانون نمونه آنسیترال است که پیش‌تر در قانون نمونه آنسیترال مربوط به ورشکستگی بین‌المللی مقرراتی در این زمینه به‌خوبی تدوین نشده بود.^{۶۱}

59. Commercially Reasonable Manner

60. Competing Caimant

61. Hannan, Neil, *Cross-Border Insolvency The Enactment and Interpretation of the UNCITRAL Model Law*, (Singapore: Springer, 1nd Ed, 2017), P. 16.

۳.۲. آثار بعد از نقض حق تعهد مورد توثیق

بعد از نقض تعهد مورد توثیق، وثیقه‌گیر اختیار دارد تا حقوق پس از نقض را که در فصل ۷ قانون نمونه مورد حکم قرار گرفته است، اجرا کند. احکام مندرج در فصل ۷ فقط در اموال محسوس و مادی قابلیت اجرا دارد، مگر اینکه نسبت به سایر اموال حکم دیگری مقرر شده باشد. استثنایی درباره مال فکری قید نشده و در نتیجه، به حق وثیقه موجود بر مال فکری در مرحله اجرای حق وثیقه به‌مانند مال محسوس نگریسته شده است. در مواد ۷۷ و ۷۸ قانون نمونه، دو قسم از چگونگی اجرای حق وثیقه بیان شده است. ماده ۷۷ به اختیار وثیقه‌گیر برای قبض مال موضوع حق وثیقه پرداخته است. ماده ۷۸ نیز به اختیار وثیقه‌گیر برای عرضه مال جهت فروش یا اجاره یا ایجاد حق استیفا به نفع دیگری پرداخته است. هریک از این حقوق درباره مال فکری جلوه و معنای خاصی پیدا می‌کند. قبض در مال فکری منصرف به قبض اسناد مربوط به این مال است. عرضه برای فروش و یا اجاره و ایجاد حق استیفا به نفع دیگری نیز به معنای انتقال حقوق دارنده مال به دیگری و یا اعطای حق اجازه بهره‌برداری از مال فکری به دیگری است.

۳.۲.۱. حق قبض اسناد مربوط به مال فکری از سوی وثیقه‌گیر

ماده ۷۷ قانون نمونه با عنوان «حق وثیقه‌گیر برای قبض مال موضوع حق وثیقه»^{۶۲} در بند ۴ بند تدوین شده است. در بند ۱ چنین آمده است: «وثیقه‌گیر حق دارد تا پس از نقض مال موضوع حق وثیقه را قبض کند...». قبض در زیرپاراگراف ۲۶ ماده ۲ قانون نمونه این‌گونه تعریف شده است: «قبض به معنای تصرف واقعی و فیزیکی یک مال محسوس از سوی یک شخص یا نماینده یا توسط شخص مستقل دیگری است که عالمانه آن مال را از طرف یک شخص در دست دارد».

از آنجا که مال فکری محسوس نیست، حکم ماده ۷۷ نسبت به اسناد مال فکری که برای اجرای حق وثیقه نسبت به حقوق دارنده مال فکری مورد نیاز است اعمال می‌شود،

سند مال به جای مستند مورد تصرف قرار می‌گیرد.^{۶۳}

۳.۲.۲. حق عرضه مال فکری برای انتقال یا بهره‌برداری به نفع دیگری

ماده ۷۸ قانون نمونه با عنوان «حق وثیقه‌گذار برای عرضه مال موضوع حق وثیقه»^{۶۴} به امکان فروش و انتقال مال به دیگری و همچنین اجاره و ایجاد حق بهره‌برداری به نفع دیگری تصریح نموده است.

بند ۱ این ماده چنین مقرر داشته است: «بعد از نقض، وثیقه‌گیر حق دارد تا مال موضوع حق وثیقه را به هر طریقی که صلاح می‌داند به دیگری منتقل کند... یا اینکه نسبت به آن حق بهره‌برداری برای اشخاص ثالث ایجاد نماید...». در انتقال مال فکری، وثیقه‌گیر با انتقال حقوق دارنده به دیگری، طلب خود را از حاصل این انتقال استیفا می‌کند. ولی در اعطای اجازه بهره‌برداری به دیگران، مال فکری همچنان در مالکیت دارنده باقی می‌ماند، اما از عواید حاصل از بهره‌برداری، طلب وثیقه‌گیر استیفا می‌شود. تغییری هم در حقوق اشخاص ثالثی که قبلاً در مال فکری حقی تحصیل کرده‌اند ایجاد نخواهد شد.^{۶۵}

۴. وضعیت حق وثیقه بر مال فکری در حقوق ایران

در حقوق ایران نه تنها احکام روشنی برای ایجاد حق وثیقه بر مال فکری وجود ندارد، بلکه با تناقض قوانین مختلف مواجه هستیم. در ماده ۷۷۴ قانون مدنی ایران گفته شده است که مال موضوع حق وثیقه باید عین معین باشد و رهن دین و منفعت باطل است. دکترین حقوقی ایران مال فکری را نیز هم‌ردیف دین و منفعت قلمداد کرده، برای رفع ممنوعیت این ماده توجیهاتی ارائه نموده است تا مشروعیت توثیق اموال فکری را توجیه کند. دو دیدگاه در این باره به وجود آمد. در دیدگاه نخست تلاش شد تا مال فکری در دسته اموال محسوس و مادی و در حکم عین معین قرار گیرد تا از این طریق مشمول قسمت نخست ماده ۷۷۴ قانون مدنی شده، توثیق آن امکان‌پذیر گردد. برخی از صاحب‌نظران چنین استدلال کرده‌اند

63. Xuan, Thao Nguyen, "Collateralizing Intellectual Property", Georgia La Review, Vol. 42 (2007), P. 25.

64. Right of the secured creditor to dispose of an encumbered asset

65. Sarnelli, Jennifer, "Grasping for Air: Revised Article 9 and Intellectual Property in an Electronic World", UCLA Entertainment Law Review, Vol. 11 (2004), P. 106.

که می‌توان اوراق و اسناد اثبات‌کننده اموال فکری مانند ورقه حق اختراع را در حکم عین معین قرار داد و از این طریق توثیق آنها را مجاز دانست تا این اوراق به فروش رفته، حق وثیقه‌گیر استیفا شود.^{۶۶} پیش‌تر گفته شد که سند جای مسند را نمی‌گیرد. فروش سند مساوی با فروش مال موضوع آن است و مال موضوع سند نیز یک مال نامحسوس است و در هر حال، منع ماده ۷۷۴ قانون مدنی همچنان باقی خواهد ماند. برخی دیگر از صاحب‌نظران، با وجود استناد به الحاقیه راهنمای قانون‌گذاری معاملات با حق وثیقه نسبت به اموال فکری ۲۰۱۰ آنسیترال، بدون توجه به دیدگاه این راهنما درباره امکان ایجاد حق وثیقه بر حقوق مالکیت فکری، به‌مانند نظر سابق، بر این عقیده‌اند که اموال فکری مال معین و قیمی هستند و بنابراین مطابق روش سنتی در قالب ماده ۷۷۴ قانون مدنی قابل توثیق‌اند.^{۶۷} در این دیدگاه‌ها، ماهیت توثیق مال فکری مورد توجه قرار نگرفته است. مال فکری یک مال نامحسوس است و حتی اگر در یک سند مانند ورقه اختراع نیز بازتاب یافته باشد، بازهم نامحسوس خواهد بود. سند مبین مال فکری فقط یک دلیل اثباتی است و دلیل اثباتی جای مال را نمی‌گیرد. به‌علاوه در این نظر، به خود مال فکری صرف‌نظر از حقوقی که دارنده مال فکری نسبت این مال دارد، نگریسته شده است. نمی‌توان مال ناملموس را فقط به دلیل اینکه در یک سند مادی بازتاب یافته است، در حکم عین معین دانست. البته همین که تلاش شده تا از فروش اموال فکری سخن به‌میان آید، به این معناست که در ذهن این صاحب‌نظران، امکان ایجاد حق برای وثیقه‌گیر جهت استیفای حقوق خود از طریق جابه‌جایی مال موضوع حق وثیقه وجود دارد. ولی چون به مال موضوع حق وثیقه با دید عین معین نگریسته شده، به‌خوبی ماهیت توثیق مال فکری بازتاب نیافته است. برخی دیگر از نویسندگان بر این باورند که محدودیت‌های ماده ۷۷۴ قانون مدنی با تصویب قوانین خاص به‌تدریج باید کنار گذاشته شوند. در این دیدگاه، در ماده ۱ قانون تسهیل اعطای تسهیلات بانکی و کاهش هزینه‌های طرح و تسریع در اجرای طرح‌های تولیدی و افزایش منابع مالی و کارایی بانک‌ها مصوب ۱۳۸۶، به‌صراحت شرایط مربوط به لزوم عین بودن مال مورد رهن، قبض دادن آن و نیز بطلان رهن دین و منفعت موضوع قانون مدنی نادیده انگاشته شده

۶۶. عباس، کریمی و محمد، معین‌الاسلام، «رهن اموال فکری»، فصلنامه حقوق، ش ۲ (۱۳۸۷)، ص ۳۳۲.

۶۷. اصغر، محمودی، «رهن اموال فکری در پرتو مقررات قانون مدنی و مطالعه تطبیقی»، پژوهش‌های حقوق تطبیقی، ش ۱ (۱۳۹۱)، ص ۱۶۹.

است. این ماده چنین مقرر می‌دارد: «به‌منظور تسریع، تسهیل و تقویت سرمایه‌گذاری در طرح‌های تولیدی (اعم از کالا یا خدمت) دریافت وثیقه خارج از ارزش دارایی و عواید آتی طرح، از گیرندگان تسهیلات که توان مجری و توجیه اقتصادی، فنی و مالی و قابل ترهین طرح آنها به تأیید بانک می‌رسد، از سوی بانک‌های عامل ممنوع است». در متن این ماده أخذ وثیقه خارج از ارزش دارایی و عواید آتی طرح ممنوع شده است. مفهوم آن این است که أخذ وثیقه از عواید آتی طرح مجاز است، حال آنکه عواید آتی طرح در زمان اعطای تسهیلات نه موجود است و نه قابل قبض^{۶۸}.

در دیدگاه دوم، تلاش شده است تا حقوق دارنده در مال فکری مورد توجه قرار گرفته، در مورد توثیق آن اظهار نظر شود. یکی از صاحب‌نظران، به‌مانند قانون نمونه آنسیترال، حقوق دارنده مال فکری را قابل توثیق دانسته است، بدون اینکه به نحوه و ماهیت این توثیق اشاره نماید^{۶۹}. یکی دیگر از نویسندگان، یکی از مصادیق اموال فکری یعنی حق اختراع را تضمین طلب غرما دانسته و چنین استدلال کرده است که می‌توان ورقه اختراع را توقیف کرد و به فروش رساند که در نتیجه می‌تواند به زوال حقوق دارنده نسبت به حق اختراع منجر شود^{۷۰}.

در این نظریات به‌خوبی از تمایز بین سند بازتاب‌دهنده مال فکری و خود مال فکری سخن به‌میان آمده است. همچنین به اینکه طلبکار می‌تواند از طریق اجرای احکام دادگاه، جانشین دارنده مال فکری در فروش آن شود اشاره شده که بازتاب‌دهنده ماهیت واقعی توثیق اموال فکری است. اما در مورد توثیق قراردادی حقوق مربوط به مال فکری سخنی به‌میان نیامده است. برخی دیگر از صاحب‌نظران در مورد علامت تجاری که یکی دیگر از مصادیق اموال فکری است، گفته‌اند که می‌توان حق مالکیت را به‌عنوان وثیقه ارائه کرد، ولی در مورد ماهیت آن سخنی گفته نشده است^{۷۱}.

۶۸. حسن، علیپور و همکاران «مطالعه تطبیقی تعیین قانون حاکم بر معاملات با حق وثیقه در اموال فکری»، پژوهش‌های حقوق تطبیقی، ش ۱ (۱۳۹۸)، ص ۱۳۱.

۶۹. محمود، حکمت‌نیا، *مبانی مالکیت فکری*، (تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چ ۱، ۱۳۸۶)، ص ۴۷.

۷۰. جمال، صالحی ذهابی، *حق اختراع: نگرشی تطبیقی*، (تهران: شرکت سهامی انتشار، چ ۱، ۱۳۸۸)، ص ۲۹۲.

۷۱. سید حسن، میرحسینی، *حقوق علامت تجاری*، (تهران: میزان، چ ۱، ۱۳۹۰)، ص ۳۶۳.

به نظر می‌رسد با تصویب بند «د» ماده ۱۷ قانون برنامه پنجم توسعه که طی آن راه‌اندازی بورس ایده مورد پذیرش قرار گرفته و بر اساس آن دستورالعمل سپرده‌گذاری و معامله اوراق بهادار مبتنی بر دارایی فکری در فرابورس ایران در سال ۱۳۹۲ از سوی هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار تصویب شده است، امکان توثیق مال فکری در حقوق ایران وجود دارد. مطابق این دستورالعمل، انتقال اموال فکری نظام‌مند شده، انتقال‌گیرنده جانشین انتقال‌دهنده در استفاده از حقوق مربوط به مال فکری می‌شود. پس با قیاس اولویت می‌توان بر امکان توثیق مال فکری مطابق این دستورالعمل عقیده داشت، چراکه در توثیق مال فکری، حق وثیقه‌گیر در رتبه‌ای پایین‌تر از حق مالکیت قرار می‌گیرد. در دکتین حقوقی ایران به این دستورالعمل اشاره شده، ولی باز هم تلاش شده است تا اوراق مالکیت نرم‌افزار را به‌مانند سایر اوراق بهادار از نوع عین معین دانسته، توثیق آنها به‌وسیله قبض فیزیکی را امکان‌پذیر بداند؛ درحالی که ایراد این دیدگاه پیش‌تر مورد بحث قرار گرفته است.^{۷۳}

در حقوق ایران چون حکم خاصی درباره توثیق اموال فکری وجود ندارد، بنابراین شرایط اساسی قراردادها که در ماده ۱۹۰ قانون مدنی ذکر شده است باید رعایت شود. اما در مورد لزوم کتبی بودن قرارداد باید تأمل بیشتری کرد. در ماده ۶ دستورالعمل سپرده‌گذاری و معامله اوراق بهادار مبتنی بر دارایی فکری در فرابورس ایران به‌صراحت بر لزوم تنظیم قرارداد انتقال مالکیت اموال فکری در سند رسمی این‌گونه تصریح شده است: «فروشنده ظرف مدت حداکثر ۱۵ روز کاری پس از پایان مهلت تسویه باید به مرجع ثبت مراجعه و با أخذ تأییدیه آن مرجع نسبت به انتقال مالکیت در دفاتر اسناد رسمی اقدام و سند آن را به مرجع ثبت ارائه نماید». به نظر می‌رسد باید این شرط را در انعقاد قرارداد وثیقه نیز جاری دانست، زیرا تا زمانی که قانون دیگری برخلاف این دستورالعمل تصویب نشود، این دستورالعمل بر کلیه معاملات راجع به اموال فکری که شامل قرارداد وثیقه نیز می‌شود حاکم خواهد بود. در حقوق ایران حکمی همچون حکم قانون نمونه برای استنادپذیری حق وثیقه در برابر اشخاص ثالث وجود ندارد. البته در تبصره ماده ۴ دستورالعمل سپرده‌گذاری و معامله

۷۳. حمیدرضا عباسی‌منش و همکاران، «توثیق نرم‌افزار (مطالعه تطبیقی در الحاقیه آنسیترال در خصوص توثیق اموال فکری، قانون متحدالشکل تجاری آمریکا و حقوق ایران)»، پژوهش‌های حقوق تطبیقی، ش ۴ (۱۳۹۷)، ص ۱۶۴.

اوراق بهادار مبتنی بر دارایی فکری در فرابورس ایران چنین آمده است: «همزمان با استعلام اصالت سند، فرابورس تعهدنامه مالک دارایی فکری را به مرجع ثبت ارسال می‌نماید. بر اساس این تعهدنامه، دارایی فکری که اصالت آن تأیید می‌شود، تا زمان اعلام فرابورس قابلیت نقل و انتقال از سایر طرق را نخواهد داشت». اگرچه این متن برای انتقال اموال فکری است، ولی می‌توان حکم این تبصره را به توثیق اموال فکری نیز تسری داد و بر این عقیده بود که در حقوق ایران اگرچه نهاد ثبت عمومی برای ثبت حق وثیقه وجود ندارد، ولی می‌توان بر این عقیده بود که حق وثیقه نسبت به حقوق دارنده در یک مال فکری باید به مرجع ثبت قانونی اعلام شود. این راهکار از سوی برخی نویسندگان برای حق وثیقه بر تمامی اموال پیشنهاد شده است.^{۷۳}

دستورالعمل سپرده‌گذاری و معامله اوراق بهادار مبتنی بر دارایی فکری در فرابورس ایران در سال ۱۳۹۲ به تصویب هیئت مدیره سازمان بورس اوراق بهادار رسید.

در این دستورالعمل از مال فکری تعریفی به عمل نیامده، ولی در ماده ۱ آن از اصطلاح «اوراق بهادار مبتنی بر دارایی فکری» استفاده شده و این‌گونه تعریف شده است: «اسناد مؤید حقوق و مالکیت معنوی صادره از سوی مراجع رسمی ثبت کشور از جمله حق ثبت اختراع، علائم تجاری و طرح‌های صنعتی می‌باشد که حسب تصویب شورای عالی بورس و اوراق بهادار، اوراق بهادار قابل معامله شناخته شده‌اند». در این تعریف اگرچه به برخی از مصادیق مال فکری اشاره شده، ولی درباره حقوق دارنده مال فکری که قابل نقل و انتقال است سخنی به میان نیامده و سند معرف مال فکری به جای خود این مال، قابل معامله و نقل و انتقال دانسته شده است. البته فرقی در نتیجه آن ایجاد نخواهد شد، زیرا سند فی‌نفسه مال نیست و ارزش آن به مالی است که در آن سند تبلور یافته است. چون مال فکری فقط در ورقه و سند تبلور است، باعث می‌شود که سند به جای مسند به کار رود و به مال تبدیل شود. شاید به همین دلیل است که برخی از استادان، این‌گونه اموال را «مال آلی» نام نهاده و گفته‌اند که مال آلی خود ذاتاً مالیت ندارد، بلکه نماینده و معرف مال است.^{۷۴} در هر حال،

۷۳. رضا، طجرولو و هادی، شعبانی کندسری، «وثیقه شناور در نظام حقوقی کامن‌لا»، مطالعات حقوق تطبیقی، ش ۱ (۱۳۹۳)، ص ۲۲۴.

۷۴. محمدجعفر، جعفری لنگرودی، حقوق مدنی: رهن و صلح، (تهران: گنج دانش، چ ۱، ۱۳۷۸)، ص ۱۰.

می‌توان از این تعریف به‌طور ضمنی ماهیت نامحسوس مال فکری را استنباط نمود، زیرا بین سند اثبات‌کننده مال فکری و خود مال فکری تفاوت ایجاد شده است. این دیدگاه قابل قبول بوده، مخالف دیدگاهی است که در حقوق ایران خود آفریده ذهنی را در حکم عین معین تلقی کرده است^{۷۵}؛ درحالی که عین معین برای اشاره به مال محسوسی که در عالم خارج مصداق واحد دارد مورد استفاده قرار می‌گیرد و مال فکری به دلیل طبع اعتباری خود نمی‌تواند در دسته‌بندی اموال ملموس قرار گیرد.

نتیجه

قانون نمونه معاملات با حق وثیقه ۲۰۱۶ آنسیترال احکام روشنی درباره توثیق اموال فکری دارد. از نظر این قانون، مال فکری مساوی با حقوق مالی و اقتصادی مانند حق انتقال به غیر و حق اعطای اجازه بهره‌برداری به اشخاص ثالث است.

در این قانون، حقوق دارنده موجود در یک مال فکری به سبب یک قرارداد وثیقه قابلیت پذیرش حق وثیقه را دارد. دارنده مال فکری به‌عنوان وثیقه‌گذار در برابر شخص دیگری به‌عنوان وثیقه‌گیر برای توثیق هر تعهدی که تعهد مورد توثیق نامیده می‌شود، نسبت به حقوق خود در مال فکری حق وثیقه ایجاد می‌نماید و این حقوق را به‌عنوان مال موضوع حق وثیقه ارائه می‌دهد تا به شرط نقض تعهد، وثیقه‌گیر بتواند حقوق دارنده مال فکری را به نفع خود مورد استفاده قرار دهد. اگرچه در حقوق ایران مطابق نص ماده ۷۷۴ قانون مدنی رهن اموال ناملموس را باطل اعلام نموده است، ولی فارغ از امکان رفع تعارض با توثیق و ترهین اموال فکری، باید بر این عقیده بود که توثیق مساوی با رهن و گرو نیست و هر حقی که طبق بنای عقلا قابلیت تضمین و اطمینان تعهدات را داشته باشد قابل توثیق است. درباره اموال فکری باید بر این عقیده بود که راهکار قانون نمونه آنسیترال درباره ماهیت توثیق این اموال قابل دفاع است، زیرا در توثیق دارنده مال فکری حق انتقال مال و حق اعطای اجازه بهره‌برداری را به دیگری می‌دهد و برای وثیقه‌گیر حق مشروطی ایجاد می‌شود که اگر تعهد وثیقه‌پذیر نقض شد، وی بتواند به‌جای وثیقه‌گذار از این حقوق استفاده کند و از عواید و درآمد حاصله طلب خود را استیفا نماید و می‌توان از این احکام در حقوق ایران نیز استفاده کرد.

۷۵. رحیم، پیلوار، «مفهوم اموال فکری در حقوق اموال و جایگاه آن»، مطالعات فقه و حقوق اسلامی، ش ۱۲ (۱۳۹۴)، ص ۳۵.

منابع و مأخذ

الف) فارسی

- کتاب‌ها

۱. صالحی ذهابی، جمال، *حق اختراع: نگرشی تطبیقی*، (تهران: شرکت سهامی انتشار، چ ۱، ۱۳۸۸).
۲. میرحسینی، سید حسن، *حقوق علائم تجاری*، (تهران: میزان، چ ۱، ۱۳۹۰).
۳. جعفری لنگرودی، محمدجعفر، *حقوق مدنی: رهن و صلح*، (تهران: گنج دانش، چ ۱، ۱۳۷۸).
۴. حکمت‌نیا، محمود، *مبانی مالکیت فکری*، (تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چ ۱، ۱۳۸۶).
۵. شهیدی، مهدی، *تشکیل قراردادها و تعهدات*، (تهران، مجد، چ ۵، ۱۳۸۵).

- مقالات

۶. محمودی، اصغر، «رهن اموال فکری در پرتو مقررات قانون مدنی و مطالعه تطبیقی»، *پژوهش‌های حقوق تطبیقی*، ش ۱ (۱۳۹۱).
۷. عباسی‌منش، حمیدرضا؛ صادقی، محمود؛ پارساپور، محمدباقر؛ صاحب، طیبه، «توثیق نرم‌افزار (مطالعه تطبیقی در الحاقیه آنستیرال در خصوص توثیق اموال فکری، قانون متحدالشکل تجاری امریکا و حقوق ایران)»، *پژوهش‌های حقوق تطبیقی*، ش ۴ (۱۳۹۷).
۸. پیلوار، رحیم، «مفهوم اموال فکری در حقوق اموال و جایگاه آن»، *مطالعات فقه و حقوق اسلامی*، ش ۱۲ (۱۳۹۴).
۹. طجرلو، رضا و شعبانی کندسری، هادی، «وثیقه شناور در نظام حقوقی کامن‌لا»، *مطالعات حقوق تطبیقی*، ش ۱ (۱۳۹۳).
۱۰. کریمی، عباس و معین‌الاسلام، محمد، «رهن اموال فکری»، *فصلنامه حقوق*، ش ۲ (۱۳۸۷).
۱۱. حبیب، سعید و شعبانی کندسری، هادی، «جستاری نقادانه پیرامون دلایل لزوم عینیت مورد رهن»، *مطالعات فقه و حقوق اسلامی*، ش ۱۲ (۱۳۹۴).

۱۲. باقری، محمود، جعفری چالستری، محمود، «تحلیل اقتصادی رهن اموال فکری»، تحقیقات حقوقی، ش ۶۲ (۱۳۹۲).

(ب) انگلیسی

- Books

13. Aram, Sinnreich, *The Essential Guide to Intellectual Property*, (New Haven: Yale University Press, 1st Ed, 2019).
14. Carlos, Correa & Xavier, Seuba, *Intellectual Property and Development-Understanding the Interfaces*, (Singapore: Springer Nature Pte Ltd ,1st Ed, 2019).
15. Eva-Maria, Kieninger, *Security Rights in Movable Property in European Private Law*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1st Ed, 2004).
16. Hannan, Neil, *Cross-Border Insolvency The Enactment and Interpretation of the UNCITRAL Model Law*, (Singapore: Springer, 1st Ed, 2017)
17. Hugh, Beale & Michael, Bridge & Louise, Gullifer & Eva, Lomnicka, *The Law of Security and Title-Based Financing*, (New York: Oxford University Press, 3rd Ed, 2012).
18. Janet M, Tavakoli, *Structured Finance and Collateralized Debt Obligations New Developments in Cash and Synthetic Securitization*, (New Jersey: John Wiley & Sons, Inc, 2nd Ed, 2008).
19. Nancy, Kubasek & Linda, Barkacs & Lucien, Dhooge & Daniel, Herron & M. Neil Browne, *Dynamic business law*, (New York: McGraw-Hill Education, 4th Ed, 2017).
20. Philipp ,Sandner, *The Valuation of Intangible Assets: An Exploration of Patent and Trademark Portfolios*, (Wiesbaden: Springer Gabler, 1st Ed, 2010).

21. Raymond, Westbrook & Richard, *Security for Debt in Ancient Near Eastern Law*, (Boston: Brill Academic Publishers, 1st Ed, 2001).
22. Ting, Xu, & Jean, Allain, *Property and Human Rights in a Global Context*, (Oxford: Hart Publishing, 1st Ed, 2016).
23. World Bank Group, *Secured-Transactions-Collateral-Registries-and-Movable-Asset-Based-Financing*, (Washington: WORLD BANK Publishing, 1st Ed, 2019)
24. UNCITRAL, *UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions*, (New York, United Nations, 1st Ed, 2010).
25. UNCITRAL, *UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions Supplement on Security Rights in Intellectual Property*, (New York, United Nations: 1st Ed, 2016).
26. UNCITRAL, *UNCITRAL Model Law on Secured Transactions Guide to Enactment*, (Vienna: United Nations, 1st Ed, 2017).

- Articles

27. Andrea, Tosato, "Security interests over intellectual property", *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, Vol. 6 (2011).
28. Sarnelli, Jennifer, "Grasping for Air: Revised Article 9 and Intellectual Property in an Electronic World", *UCLA Entertainment Law Review*, Vol. 11 (2004).
29. William J. Murphy, "Proposal for a Centralized and Integrated and Integrated Registered Registry for Security Interests in Intellectual Property", *The Journal of Law and Technology*, Vol. 41 (2002).
30. Xuan, Thao Nguyen, "Collateralizing Intellectual Property", *Georgia La Review*, Vol. 42 (2007).